

Szakdolgozat

Borbás Réka
Csecsemő és kisgyermeknevelő
alapszak

Kaposvár
2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Csecsemő és kisgyermeknevelő alapszak

**AZ ELTŰNŐBEN LÉVŐ GYERMEKKOR ÉS A NEVELÉSBE
VETT GYERMEKEK KÉRDÉSE NAPJAINKBAN**

Belső konzulens: Dr. Podráczky Judit
Készítette: Borbás Réka
SMLP7Y
Nappali tagozat
Intézet/tanszék: Neveléstudományi Intézet

Kaposvár

2024

Tartalom

Bevezetés.....	1
Az eltűnőben lévő gyermekkor	2
Mit jelent a gyermekkor?	2
Posztmodern gyermek	4
Siettetett gyerekek, gyermekkor eltűnése.....	5
Siettetéssel összefüggő jelenségkörök	7
XXI. századi gyerek - XX. századi pedagógus	9
A nevelt gyermekekkel kapcsolatos aggodalmak	10
A család szerepe	10
A család modern értelmezése	10
A gyermekvédelmi rendszer és annak hiátusai	11
Nevelt gyerekek pszichés problémái.....	11
A nevelésbe vételt megelőző időszakból származó lelki sérülések	12
A nevelésbe vétel traumája	13
A nevelőotthoni életből fakadó problémák	14
Az intézményi nevelés egyéb károsító elemei	14
A nevelőszülős elhelyezés jellemző nehézségei	14
A nevelőszülőknél élő gyermekek tanulási és magatartási zavarainak kezelési lehetőségei, illetve nehézségei az alapellátásban	15
A kutatás módszerei és körülményei.....	16
Interjúelemzés	17
Következtetések	23
Összegzés	24
Irodalomjegyzék.....	26

Bevezetés

Szakedolgozatom témája a gyermekek és a felnőttek élettereinek összeolvadása. Témaválasztásom oka nem más, mint hogy engem nagyon foglalkoztat ez a téma, valamint ez egy olyan probléma, ami évtizedek óta fennáll, viszont úgy gondolom, hogy egyre csak súlyosbodik.

Ahogy azt nap mint nap tapasztalom egyre kevésbé differenciálódik a gyermekkor a felnőttkortól. A gyermekeknek gyártott ruhák például teljesen megegyeznek a felnőttekével csak nyilván kisebb a méret. Emellett észrevehető, hogy egy alsós lány gyermek már például a szerelemről beszél, és nem az életkorának megfelelő témák foglalkoztatják. A gyermekek már mindenhol jelen vannak, amialatt azt értem, hogy szinte bárhová megyünk például kávézó, bank, biztosító, bolt, minden helyen találunk külön gyereksarkot. A gyermekkor szubjektív, mindenkinek mást jelent, másképp értelmezhető. Célom a gyermekkor siettetésével kapcsolatos aggodalmak kifejtése. Szeretnék választ adni arra, hogy miért van ez a jelenség, illetve, hogy hogyan tapasztalható manapság. Mivel azt gondolom, hogy a gyermekek korai felnövekedésének hátterében a hagyományos értelemben vett család széthullása, és a nem megfelelő családi mintázat áll, ezért szakedolgozatom másik felében a nevelt gyermekekről írok, illetve az ő problémáikról, intézményekbe történő beilleszkedésükről. A nevelőszülőket is megemlítem a dolgozatomban, illetve, hogy problémát jelent a nevelt gyermekek nagy száma, ellentétben a kevés nevelőszülővel.

A dolgozatom emiatt két főbb részre oszlik, a gyermekkor eltűnése az első téma, a második pedig a nevelésbe vett gyermekek problémái, nevelőszülők hiánya.

Először szeretném kifejtetni, hogy különböző korokban, különböző szakemberek hogyan vélekedtek a gyermekkorról, és miképp értelmezik azt. Ezután a gyermekek siettetésével kapcsolatos aggodalmakra szeretnék kitérni, illetve, hogy ez hogyan jelenik meg a mindennapi életben. Kitérek a család fontosságára, szerepére, és a család modern értelmezésére. Ebből következően pedig szeretném kifejtetni a nevelt gyermekek pszichés problémáit, hogy miképp hat egy gyermekre a család széthullása, a bántalmazás és maga a nevelésbe vétel.

A kutatásomban is ezekre keresem a választ. Két fő kérdést fogalmaztam meg. Az első, hogy a szakirodalomban jelzett problémák közül tapasztalnak-e bármit az intézményekben, illetve a második, hogy hogyan kezelik az esetleges problémákat az óvodában, iskolában. A vizsgálatom során a lakóhelyemen található általános iskola és óvoda vezetői, illetve néhány ott dolgozó pedagógus volt segítségemre.

Az eltűnőben lévő gyermekkor

Mit jelent a gyermekkor?

Az évek során más-más felfogása, értelmezése volt a gyermeki létnek. Különböző korokban különféleképpen jellemezték a gyermekeket. Nekem a gyermek, gyermekkor fogalmak a szabadságot, játékot, felhőtleniséget juttatják eszembe, viszont ez sajnos mára igencsak eltűnőben van, nem sok mindenkinek adatik meg. Viszont egyértelműen nem csak ennyit jelent a gyermekkor.

A gyermekkortörténettel sokan foglalkoztak, például Jan Hendrik van den Berg (1950), Pihilippe Ariés (1960), magyarok közül pedig: Szabolcs Éva (2004), Vajda Zsuzsanna (2009), Pukánszky Béla (2018).

Mindenképp szeretném megemlíteni Ariés gondolatait (L'enfant et la famille sous l'Ancien Régime), mivel Pukánszky szerint is a köztudat Ariés könyvének megjelenéséhez köti a gyermekkortörténet születését. Könyvében megfogalmazott tézisei szerint a középkorban az embereknek nem volt egyértelműen megfogalmazható gyermekkor-felfogása. A gyermek onnantól, hogy nem szorult az anyja vagy a dajka gondoskodására, a felnőtt társadalom részévé vált. A polgárosodás kezdetével jelenik meg a gyermekkor, mint külön életszakasz. Ezzel viszont eltűnt a gyermekek korlátlan szabadsága, mert a család és az iskola egyre inkább törekedett a nevelés útján történő formálásukra. Ariés ezen állításainak igazolására mentalitástörténeti, művészettörténeti, divat- és játéktörténeti elemzéseket végzett. A középkori festészetben nem ismerték a gyermekábrázolást, a gyermekeket miniatűr felnőttként ábrázolták. Ariés szerint a 11. és 12. század emberében fel sem merült a gyermekkor ábrázolásának szüksége. A 13. századtól kezdett el kialakulni a gyermekábrázolás az egyházi ikonográfiában. Lassú folyamat volt a gyermekmotívumok megjelenése a képzőművészetben, Ariés a gyermekek felé megnövekedett figyelmet a keresztény erkölcsök térhódításával kapcsolja össze.

Bár a gyermekkel kapcsolatos távolságtartó attitűd az újkorban is tovább folytatódik, de a 16-17. századtól egyre jobban megfigyelhető a gyermekkor új felfogása. Ez több új szokásban mutatkozik meg. A gyermek egyre jobban válik a felnőttek felüdülésének tárgyává. Az újkorban felfedezik a felnőttől eltérő sajátosságokat, „*a gyermek ártatlan, törekeny és veszélyeztetett teremtmény, aki nevelésre szorul*” (Pukánszky, 2018). Így tehát egyrészt a szülők egyre inkább szeretnék megóvni az élet rossz oldalától gyermekeiket, másrészt azonban fel szeretnék vértetni az élet veszélyeivel szemben őket, ezért tudatosan, következetesen fejlesztik a jellemüket. Hogy mihamarabb elsajátítsa a gyermek a viselkedési szabályokat, s mihamarabb felnőttként tudjon viselkedni, létrejön a gyermekeknek szánt illemtankönyv. „*A „jól nevelt gyermek*”

ideáljának a megjelenésével viszont az újkor – a gyermekkor konzerválása mellett – egyben „öregíti” is a gyermeket” (Pukánszky, 2018). Angol szociológusok kutatásai szerint jól elkülönülő és megkülönböztethető egymástól a gyermek és a felnőtt, a gyermekkor pszichológiai fejlődés-elv alapján történő értelmezésében, amely szerint a gyermek éretlen, egyszerűen gondolkozó és irracionális, a felnőtt pedig érett, komplexen és racionálisan gondolkozó. Ők a gyermekkort társadalmi konstrukcióként értelmezik.

A 19. század végétől a gyermekkor és annak problémái, valamint a problémák megoldásai igencsak foglalkoztatják a világot (pl.: orvostudományok, pszichológia, pszichoanalízis), és a tudományos irodalmak által eljutnak a szülőkhöz is, amit azért kell kiemelni, mert „Philippe Ariés-nek a következő megállapítása is ezt tükrözi: Társadalmunk ma a nevelési rendszerének sikerétől függ. A pszichológiában és a szociológiában a gyermek, mint fejlesztendő egyén szerepelt. Mivel a nevelés tudatos volt, ezért az intézményi nevelésben is a pszichológiai és szociológiai elméletekre támaszkodva a fejlődés volt a cél. Tehát a gyermeki lét lényegét a felnövekedés állapotában ragadják meg, meghatározzák azokat a lépcsőfokokat, amelyeken a gyermek végighaladva eléri a felnőttkort és beilleszkedik a társadalomba. Példa erre Piaget fejlődési szakaszai. A 20. századra kialakult az az infrastruktúra, amely a gyermeki fejlődést és annak folyamatait figyelemmel kíséri. A hétköznapi életben is nagy szerepet kapott a gyermekről való gondolkodás. Azonban az 1980-as évektől megrendült ez a gyermekekről alkotott értelmezés. Olyan jelenségek voltak megfigyelhetők, mint például a gyermekek megnövekedett szabadsága. Ekkor megjelentek a gyermekkor haláláról, az elveszett gyermekkorról szóló írások, amelyek pont azt mutatták, hogy nagyon mély nézeteket vallottak a gyermekről, a gyermekkorról, a nevelésről, valamint a felnőtt korhoz eljutás módjáról. Vannak olyan emberek, akik szerint a gyermekkorról alkotott nézeteket, vitákat pánikhangulat jellemez. Az eddigi nézetek szerinti felnőtt-gyermek viszony átalakulóban van, ennek okai az élet különféle jelenségei, mint például az ifjúkor meghosszabbodása, a háttérbeszoruló kétszülős családmodell, a hagyományos férfi-női szerepek átalakulása, valamint a digitális világ vagy a média által közvetített világkép. Ezek megkérdőjelezzik az eddig stabilnak vélt gondolkodásmódot a gyermekekről. A felgyorsult világ, a posztmodern bizonytalanság is azt erősíti, hogy a klasszikus gyermeki fejlődés segítése, valamint annak intézményes háttere nem tud választ adni azokra a kihívásokra, amelyek a gyermeket érik. Napjainkban olyan felfogások jelentek meg a gyermekkorról, amelyek felülírják az eddigi tudományosan megalapozott gyermek fogalmat. Segítség lehet a szülőknek és a pedagógusoknak egyaránt, ha megismerkednek ezekkel a gyermekfelfogásokkal.

Manapság már igencsak kevés a fejlődéshez kötött gyermekfelfogás, legalábbis a gyermeki lét megértéséhez mindenképpen. A gyermeknevelésben nem tudnak mit kezdeni a fejlődéslélektan fokozataival, hiszen például a más társadalmi helyzetű, más kultúrájú gyermekek nem feltétlen ugyanúgy fejlődnek. Ez szerintem mindenki számára tapasztalható jelenség, hiszen ma elég nagy a differenciálódás a társadalomban. Szabolcs Éva dokumentumában olvastam, hogy angol szociológusok szerint a gyermekek és a felnőttek világa közötti különbséget társadalmi gyakorlat oldaláról kellene megközelíteni, nem pedig normatív módon. Tehát ez alapján a gyermekkor olyan társadalmi képződmény, amely segít megérteni az élet korai éveit. A gyermekeket, társas kapcsolataikat, kultúrájukat a saját értékükön kell vizsgálni a felnőttek szemléletmódjától és érdeklődésétől függetlenül. Ezen elvek elfogadása annyit jelent, hogy nem egyetemes értelemben vett gyermekkorról kell beszélni, és ehhez viszonyítani minden gyermeket, hanem gyermekkorok változatairól, amelyek különbözőek és változatosak. Példa lehet erre egy mélyszegénységben élő család gyermeke és egy tehetséges családból származó gyermek, mindegyikük rendelkezik a társadalom specialitásaival, amely meghatározza a korai életéveket.

Posztmodern gyermek

Mint, ahogy azt említettem a mai világunkban, a gyermek-felnőtt modell igencsak átalakulóban van. A felgyorsult világ, a követhetetlen élettempó, az új családmodell, a nemi szerepek átalakulása, a média befolyása, a gyermek, mint fogyasztó mind jelen vannak és közrejátszanak az átalakulásban. A mai szülők/nevelők már nem is képesek választ adni a gyermeknevelést érintő problémákra, kihívásokra. A média és a különböző okos eszközök jelenléte utópikus közeget kínál a gyermekeknek, amelyből teljesen kizárható a felnőtt. A televízió, okostelefonok, tabletek jelenléte és hatása rombolja a gyermeki ártatlanságot. A gyermekkorról új narratívák születtek. A 19. század végétől 2 domináns megközelítés alakult ki. Az egyik az a gyermekfelfogás, amely a természetes fejlődést állítja középpontba. Ennek központi gondolata a minden gyermekre jellemző normatív fejlődési elv. Erre példa Piaget felfogása, mely szerint a gyermek természetes biológiai lény, aki elkerülhetetlen fejlődési változásokon megy keresztül és az önfejlődés eredményeként a társadalom segíti őt ebben a folyamatban. A másik csoportba a szocializációra építő értelmezések sorolhatók. *„Az új szociológia képviselői elfogadják a fejlődés gondolatát, de hiányolják a társadalmi, társas hatások jelentős szerepének elismerését. Szerintük a természetesen fejlődő gyermekfelfogás, mint felnőttégből kiinduló koncepció egyoldalú, naiv; olyan normatív elméleteket, pedagógiákat támogatott és hívott életre, mely nem számolt a társadalmi hatásokkal”* (Varga, 2009). Megszületett a szocializálódó gyermek

modellje. E felfogás szerint a gyermekkor a felnőttkor előtti szakasz, mikor is fel kell készülnie a gyermeknek a felnőtté válásra.

Az ezredfordulókor új nézőpont született Allison James, Chris Jenks és Alan Prout könyveikben új gyermekfelfogás jelenik meg. A korábbi értelmezések szerint a felnőtt állapothoz hasonlításban, normatív módon ragadták meg a gyermek lényegét. Ezzel szemben felismerték azt a tényt, hogy a gyermek fejlődése nem természetesen, hanem összefüggésrendszerben végbemenő folyamat. Új értelmezés szerint a gyermeket a saját értékükön kell vizsgálni, a felnőttektől függetlenül hiszen a gyermekek aktív résztvevői a saját életüknek, közösségeiknek és a társadalomnak is. Eszerint nem a tudományos igazságok kimondása kerül előtérbe, hanem a jelenségek feltárása, értelmezése. A posztmodern gyermekfelfogásban a kutatók szerint a gyermekkor dekonstruálását, a gyermekkor jellemzőinek újragondolását kell elvégezni, mivel különböző kulturális környezetben a gyermekség mást és mást jelent.

Mivel a gyermek és felnőtt élethelyzetek nagyon hasonlóak (az öltözködésük, szórakozás, teljesítménykényszer, drogok, alkohol, dohányzás stb.), ezért a kutatók szerint a gyermekkor haláláról beszélhetünk már. A televízió, a képi információ és az, hogy ehhez bárki hozzáférhet megátalja, hogy a felnőttek ellenőrizni tudják gyermekeiket, így előttük semmi sem marad rejtve, a védett gyermekkor teljesen véget ért.

A posztmodern tulajdonképpen az új világot jelenti, ahol „minden egész eltörött”. A nagy világnézetek elvesztették erejüket, képesek együtt élni az ellentmondó nézetek, értékrendek, valamint kialakult a bizalmatlanság a tudomány magyarázataival szemben. Kételyek fogalmazódtak meg a klasszikus gyermekfejlődéelméleteket illetően is. Ebben az új világban nincs kitüntetett emberi értékrend. Az erőszak jelen van, és ezt hallgatással jóváhagyják. Sokkoló az a tény is, hogy a bulvársajtó uralja a világot, valamint az is, hogy a felnőtt és gyerek élethelyzetek ennyire hasonlóak. Többek között Marie Winn is beszél erről Gyerekek gyermekkor nélkül című könyvében. A másik oldala a posztmodern világnak viszont nyitott a váratlan élethelyzetekre, jellemző lesz a belső stabilitás és az új ember megfelelően érzékeny, empatikus és elegendő felelősségtudattal fog rendelkezni, elfogadja a másságot illetve képes lesz az élet-hosszig tartó tanulásra.

Siettetett gyerekek, gyermekkor eltűnése

Maga a siettetett gyerek fogalma David Elkind nevéhez köthető, ő már a 80-as években felfigyelt a gyerekekkel való bánásmódban való átalakulásra. Ez a fogalom annyit jelent, hogy a gyerekek és a felnőttek között egyre kevesebb a különbség, például tapasztalataikban, tevékenységeikben, öltözködésükben, egyre kevésbé eltérőek. A gyerekek egyre fiatalabb korokban

váltak a felnőttekéhez hasonló életmódra, egyre több olyan tapasztalatot szereznek nagyon fiatal korukban, amelyet korábbi időkben a közfelfogás és a szakemberek egy bizonyos életkor alatt nem tartott elfogadhatónak. Ezt a megváltozott gyermekképet és ennek következményeit szakemberek a gyerekek magatartási problémáival, pszichoszomatikus betegségeivel hozzák összefüggésbe. Néhányan úgy vélik, hogy a valódi gyermekkor kevesek luxusává válik napjainkban. Nevelés-szakértők olyan tünetekről számolnak be a gyerekek körében, amelyek egy kiégett, csak a karrierükre gondoló felnőttre lenne jellemző, valamint különféle pszichoszomatikus tünetekről, mint fejfájás, emésztési zavarok. Gyermek páciensei félnek szüleiknek bevalani, ha kevesebb időt töltöttek az iskolán kívüli sportedzéseken például, vagy hogy rossz jegyet kapnak az iskolában. Pszichoterapeuták aggasztó állapotromlásról számoltak be a tizenévesek körében, például gyakori lett az öngyilkosság a tizenévesek körében, valamint tizenéves lányok sokaságai esik teherbe és gyakran gyermeket szül. Fiatal lányok nagyon korán (10-12 éves korban) már fogyókúráznak, emellett az erőltetett sportedzések által szerzett sérülések is gyakoriak, valamint gyermekek milliói szednek különféle gyógyszereket, hogy kezelhetővé váljanak az iskolában és otthon.

Saját tapasztalataim alapján, 8-10 éves gyermekeket egyáltalán nem a korosztályuknak tervezett játékok érdeklik, hanem sokkal inkább olyan felnőttekéhez hasonló témák, problémák, mint például a szerelem, az öltözködés, divat, sminkelés. Számomra ijesztő volt ezt tapasztalni. Ezen változtatni a mai felgyorsult világban úgy gondolom lehetetlen. Valamint a gyermekek mintakövetők, tehát a szüleik viselkedését mintázzák.

A gyakori válás, illetve a családok széthullása is egy ok a gyermekek idő előtti felnővésének. Amikor a szülők elválnak olyan mondatok hangoznak el, hogy innentől egymásra vannak utalva (a szülő és a gyerek), egymás partnerei, tehát a szülő szeretné egyenrangú félként kezelni gyermekét. Ezzel arra készíti őt, hogy minél előbb felnőttként kezdjen viselkedni, hiszen a szülő ezt várja el tőle, partnerként szeretne viszonyulni hozzá. Régebben úgy vélekedtek a gyermekkorról, hogy az szent és sérthetetlen, minél jobban próbálták megóvni, az új elképzelések szerint viszont minél hamarabb meg kell, hogy ismerkedjenek a világgal és annak kihívásaival. Ma már arra törekszenek, hogy egyre inkább elmosssák a felnőttkor és a gyermekkor közti különbségeket.

Sokak eltúlzottnak vélik a siettetéssel kapcsolatos aggodalmakat, a téma összetettsége miatt, hiszen szerintük ezek a siettetett gyerekek a magasabb társadalmi rétegből kerülnek ki, és ezek a gyerekek egyáltalán nem tűntek túlterheltnek, képesek voltak beosztani az idejüket. Vizsgálataik szerint inkább azok a társaik küzdöttek emocionális problémákkal, akiknek semmilyen elfoglaltsága nem volt.

David Buckingham szerint a védett gyermekkor végérvényesen is eltűnt, viszont Ő a gyerekek még erőteljesebb felnőttesítésében látja a megoldást. Szerinte ma egyre veszedelmesebbek a gyerekek, hiszen egyre agresszívabbak, antiszociálisak, romlik az iskolai fegyelmük és nagy számban van jelen a gyermekbűnözés is (például: kábítószer használat, alkoholfogyasztás, tinédzser terhességek stb.). Buckingham szerint kétféle módon értelmezik a média szerepét a gyermekkorban. Az egyik értelmezés szerint a médiának van a legnagyobb szerepe a gyermekkor eltűnésében és a média eltörölte a felnőtt és gyermek közti határvonalat. A másik szerint a média mélyíti a generációs szakadékot, tehát nem eltörölte a határvonalat, hanem ellenkezőleg, megerősítette azokat. A gyermekek jártassága a médiában azt eredményezi, hogy a szülők kevésbé lesznek részesei ennek a digitális kultúrának, ami által kevésbé fogják tudni ellenőrizni gyermekeik fogyasztását. Azt javasolja, hogy a médiaártalmak elkerülése érdekében azt kellene lehetővé tenni, hogy a gyerekek saját maguk alakítsák ki a nekik szóló műsorokat.

Siettetéssel összefüggő jelenségek

Tömeg-világtársadalom jelenség

Ez bemutatható az „egész életen át tartó tanulás” programjával, ami szorosan összefügg a gyermekkor leértékelődésével. A mai gazdasági körülmények között sokan kényszerülnek folyamatosan változtatni a munkájukat, függetlenül attól, hogy ezáltal nem szereznek alapos szak tudást és nem tudnak azonosulni a munkájukkal, ami egy veszteség lehet számukra.

Piaci jellegű mechanizmusok

Globalizációs hatások, gazdasági-kereskedelmi szempontok előtérbe kerülése: Ez alapvető szerepet játszik a gyermekek korai felnevelkedésében. Az elmúlt évek során elfogadott lett az az alapelv, hogy a gyermeket védelem és különleges bánásmód illeti. „Az ENSZ gyermekjogi chartája és az egyes országok gyermek- és családjogi törvényeinek közös alapja, hogy elismerik a gyerek éretlenségét, függő helyzetét, és azt, hogy a számukra kedvező életkörülmények megteremtéséért a felnőttek a felelősek” (Vajda, 2009). Ugyanakkor a feltételek, amik közt élnek a gyerekek nem igazán veszik figyelembe a gyerekek különleges tulajdonságait. Ellentmondásos helyzet alakul ki. A fejlett országokban súlyos szocializációs problémák vannak, kezelhetetlenek lettek a gyerekek, a szülők egyre kiábrándultabbak a konfliktushelyzetek miatt. A nevelésért, oktatásért felelős intézmények, valamint a szülők is egyre kevésbé tudják ellátni a feladataikat.

Felnőttesen a felnőttek között

Az, hogy egyre kevésbé különül el a gyerek és a felnőtt élettere, arra utal, hogy egyre kevésbé különbözik a bánásmód is, és a két idősík összeolvadóban van. Az elmúlt másfél

évszázad alatt fokozatosan elkülönült egymástól a két élettér, külön szobájuk lett a gyerekeknek, megjelentek a játszóterek, sötétedés után gyerekek nem voltak az utcákon, elképzelhetetlen volt, hogy a szülők magukkal vigyék a gyerekeket a munkahelyükre vagy szórakozóhelyekre. Ez azóta igencsak megváltozott, hiszen felszámolódtak azok a terek, amelyekkel vagy csak a gyerekek, vagy csak a felnőttek rendelkeztek. Ez abban is megmutatkozik, hogy a családokban a gyermek a lakás szinte minden területét „birtokba veszi”, nem kímélve a felnőttek használati tárgyait, és nyilván ezzel veszélybe sodorva (néhány esetben) a saját testi épségét is. A bevásárlóközpontokban, vendéglátóhelyeken szintén magas számban jelen vannak a gyermeküket kézenfogó, babakocsit toló szülők, A vendéglátóhelyeken általában kérhető gyermek etetőszék is, habár kérdéses, hogy mennyire való a gyerekeknek a vendéglői étkezés, mivel nem biztos, hogy türelemmel kivárja, míg megérkezik az étel, és ez számukra nem feltétlen a legkellemebb élmény. Nyilván vannak olyan, élethelyzetek, mikor kénytelen magával vinni a szülő a gyermekét, de manapság divat lett olyan helyekre is magával cipelni, ami egyáltalán nem a gyerekeknek való. Jól látható a gyermekfelfogás átalakulása a gyerekekkel való teljesen megengedő bánásmódban. Ez abból ered, hogy a szülők sok esetben komolyabb célokat tulajdonítanak gyerekeknek, mint amit az életkoruk lehetővé tesz.

A kisgyermek, mint piaci szereplő:

A legnagyobb jelentőségű változás, ami bekövetkezett a gyerekek társadalmi integrációjában, hogy eddig közvetett volt, mert a szülők, vagy a nevelésükben, oktatásukban részt vevő más felnőttek ellenőrizték a társadalmi hatásokat. Mára az ellenőrzés mértéke csökkent, a tömegmédiá lehetővé tette, hogy a gyerekekhez eljussanak a szüretlen üzenetek. „*Steinberg és Kincheloe (1997) amerikai társadalomkutatók szerint a gyerekek tantervét ma a nagy hatalmú gazdasági korporációk készítik el, mindennapi életüket, tapasztalataikat gazdasági érdekek alakítják*” (Vajda, 2009). Ez már a legkisebb korban is megfigyelhető, mivel a csecsemő és kisgyermek piacot megcélzó gyártók és szolgáltatók szakemberekre hivatkozva, fejlődési normákat létrehozva olyan termékeket gyártanak, amiket a szülőknek „muszáj” megvenniük a gyermekük normális fejlődése érdekében. Viszont sem a gyermekgyógyászatban, sem a pszichológiában, sem a kultúrtörténet tanúsága szerint nincs általános minta arra, hogy mennyi idősen pontosan mit kell csinálnia a gyerekeknek. Ezek a nemlétező normák, amiket a gyártók állítanak szorongással tölti el a szülőt, és arra készíti őket, hogy vegyék meg az adott terméket. (pl.: készségfejlesztő játék, fejlesztő szolgáltatás stb.)

XXI. századi gyerek - XX. századi pedagógus

Ez a cím egy 2017-es egész napos pedagógiai-pszichológiai konferenciának a címe volt, de igencsak elgondolkodtató. A konferenciának 3 neves résztvevője volt Tari Annamária pszichoanalitikus, pszichoterapeuta, Vida Ágnes babapszichológus és Prof. Dr. Bagdy Emőke klinikai szakpszichológus, pszichoterapeuta, szupervízor.

A mai problémák egy részét a generációs feszültségek okozzák, hiszen ma már nem csak a tanár-diák korkülönbségről van szó, hanem a korunk kihívásairól, amivel szembe kell néznünk. Tény, hogy az iskolák, óvodák, bölcsődék dolgozói a XX. században születtek, míg a gyerekek szinte mind a XXI. században. A mai gyerekek számára, akik a digitális kultúrában szocializálódnak az ismeretek könnyedén megszerezhetőek az infokommunikációs eszközök által. Az intézményeibe a korábbiaktól eltérő képességrendszerekkel érkeznek a diákok és egymástól is eltérő kognitív paraméterekkel rendelkeznek. Ezek a tényezők új kihívások elé állítják a pedagógusokat.

Az egyik fő probléma, ami az online tér kiterjedése által jelenik meg egyre inkább a gyerekeknél, fiataloknál, az a kezelhetetlenség és az agresszió. Tari Annamária megemlíti, hogy egy anya büszkén mesélte neki, hogy 17 hónapos gyermeke maga keresi meg a kedvenc meséjét az okoseszközön. Ezzel én magam is találkozom nap, mint nap és véleményem szerint ez egy elképesztő jelenség, valamint ennyi idősen nem tesz jót a gyermek fejlődésének, inkább a hagyományos játékokkal kellene játszania, amik fejlesztik a motorikus képességeit, képzelőerejét, kognitív képességeit stb. Az oktatásban is megjelenik ez a nehézség az eltérő generációs attitűdök találkozása által. Fontos a tanárok felkészültsége, önfejlesztése, mivel a fiataloknak változik az érzelmeik kifejezése is manapság a folyamatos online kommunikáció által. Önmagában nem ez jelenti a veszélyt, hanem az ezáltal megjelenő kortárs agresszió és a vele járó tehetetlenség érzése. Az is nehezíti a tanárok dolgát, hogy a tekintélyt, és a tiszteletet felváltotta a partnerségi viszony, amely együtt jár a narcisztikus attitűddel. *„A mai gyerekek már nem feltétlenül tisztelnek valakit csak azért, mert felnőtt, szülő vagy tanár az illető”* (Winn, 1990). Tari Annamária szerint a szülőknek, felnőtteknek ellenőrizniük kellene gyermeküket és szabályozni, önképzést végezni, és a legfontosabb, hogy okostelefon helyett „butatelefont” venni nekik.

A nevelt gyermekekkel kapcsolatos aggodalmak

A család szerepe

Az identitás kialakulásában jelentős szerepe van a családnak, hogy hova születünk, ki- nek a nevét kapjuk. Azoknak a gyermekeknek, akiket kiemelték a családjukból nagy nehézséget fog okozni ez, mivel nekik két családtörténetet is fel kell építeniük. Az örökbefogadott gyermekeknek általában csak emlékfoszlányaik vannak a biológiai családjukról, vagy gyakran hiányoznak a születésük tárgyi „bizonyítékai”. Ezáltal lesz egy rés az élettörténetükben, amivel együtt kell élniük. Elsősorban a befogadó családjuk története lesz a meghatározó, hiszen ebben benne vannak ők is, formálják, részesei annak. Akik életében később következik be az a szülőtől való elszakadás, nekik nehezebb lesz a feldolgozás, hiszen egy számukra már kialakított rendszer, életstílus az, amit teljesen át kell alakítaniuk, és alkalmazkodni kell a nevelőszülőkhöz, befogadó családhoz. A családon keresztül a gyermek észrevétlenül gyűjti a tapasztalatokat az emberi élet számos területéről. Megismeri az egymással való kommunikációt, a különböző érzelmeket, annak kezeléseit, megtanulja a mindennapi létfenntartáshoz szükséges feladatok el- látását. *„A családnak nagyon fontos az érték közvetítő szerepe a felnövő gyermek identitásának kialakulásában, akár a korábbi generációkkal való közösséget vállalja, akár azokkal szembe- fordul. Ez az érték közvetítő szerep direkt és indirekt módon jelentkezik: milyen családi ünnepek vannak, milyen vicceken nevet a család, milyen politikai nézeteket vallanak a családtagok, miért jár büntetés és miért dicséret”* (Szombathelyi, 2012).

A család modern értelmezése

Az első közösség, amely befogadja az egyént, az a család. Emellett nyilván számos szocializációs közeg jelen vagy az ember életében (bölcsőde, óvoda, játszóház, iskola, munkahely... stb.). Ezek kiegészítik a család szocializációs feladatát, de bizonyos tudást csak a családon keresztül tanulhat meg és sajátíthat el az egyén. *„A modernitásban a család, nem mint biológiai kapcsolatrendszer fontos, hanem mint egy speciális miliő, ami nehezen pótolható más- sal”* (Szombathelyi, 2012). A családnak rendkívül nagy szerepe van az egyén érzelmi, kognitív és szociális fejlődésében. Az antropológia szempontjából van egy univerzális jellegzetessége a családnak (bármelyik emberi kultúrában megtalálható), amely megkülönbözteti a többi társadalmi csoporttól, mégpedig a szülő. A XX. század második felétől a család definíciója, a szülői feladatok, a gyermek családon belüli helye, valamint a generációk viszonya egymással megvál- tozott.

A gyermekvédelmi rendszer és annak hiátusai

Manapság egyre több a rendszerbe bekerülő gyermek, de ezzel párhuzamosan nem nő a nevelőszülők száma.¹ A nevelőszülőhöz kerülés sikertelenségének hátterében többnyire a nevelőcsaládok túlterheltsége áll, és általában sokadik gyermekként kerülnek oda azok a gyermekek, akiket pont azért helyeznek oda mert több odafigyelést és törődést igényelnek. A gyermekvédelemnek azért is felelnie kell, hogy felmérje, hogy az adott nevelőszülő mennyit bír. Az is nehezítő tényező, hogy a nevelőszülők kétharmada ötezer fő alatti településen él, ami megnehezíti a családból kiemelt gyermekek személyre szabott szolgáltatásokkal való támogatását.

A nevelőszülői és a gyermekotthonos ellátás funkciója és követelményrendszere nem lehet azonos. Az intézményes életforma azok számára lehet eredményes, akiknél a mindennapi törődés kisebb dinamikája nem jelent érzelmi kielégületlenséget.

Az intézményrendszer nem tud mit kezdeni a neurotikus, pszichotikus, disszociatív tüneteket mutató, illetve deviáns magatartású gyermekekkel. Többnyire egyik intézményből helyezik őket a másikba, vagy nevelőszülőktől kerülnek vissza az intézménybe, várva, hogy nagykorúvá váljanak.

A kutatások általában a devianciával, magatartási, pszichés problémákkal, oktatási részvétellel foglalkoznak, ám kevés kutatás van a gyermekvédelmi rendszerben élők, illetve onnan kikerültek iskolai pályafutásával, önálló életre való felkészülésével kapcsolatban.

A nevelőszülőség 2014-től már foglalkoztatási jogviszony (513/2013. (XII. 29.) Korm. rendelet), tehát jár nekik jogviszony díjazás, nyugellátás, betegszabadság, táppénz, családi adókedvezmény. A gyermek ellátásáért nevelési díjat kap a nevelőszülő, amelyet a gyermekre kell fordítania. A családokat a gyámhivatalok, pedagógiai szakszolgálat, családgondozók, védőnők segítik. Ahhoz, hogy valaki nevelőszülő lehessen OKJ tanfolyamot kell elvégeznie, a GYES és a GYET nem jár nekik, de 2020-tól elérhető a GYED számukra.

Nevelt gyerekek pszichés problémái

A nevelőszülőknél elhelyezett gyermekek számát befolyásolja a gyermek egészségügyi állapota. A gyermekvédelmi törvény megkülönbözteti a speciális hivatásos nevelőszülőket. Ők gondoskodnak a súlyos pszichés tüneteket mutató gyermekekről. Különleges nevelőszülők pedig a tartós betegekről. A súlyosan fogyatékos gyermekekről a nevelőszülők nagy hányada mond le, ezért a gyermekotthonokban több ilyen gyermek nevelkedik.

A gyermekek elsődleges szociális közege a család, ezért is fontos, hogy milyen családban, vagy egyáltalán családban nevelkedik-e a gyermek. A gyermekvédelem célja, hogy

¹ (KSH adatai alapján, 25.1.1.21. Nevelőszülők)

minden gyermek családban nevelkedhessen, valamint az esetleges veszélyeztetettségük megelőzése és megszüntetése a cél. Erről szól a Gyermekvédelmi Törvény (1997. évi XXXI. Törvény). Számos kutatás, cikk, irodalom van arról, hogy milyen negatív hatásai, illetve milyen lelki, mentális problémákat okoz a gyermeknek, ha családon kívül nevelkednek. Ezek között a gyerekek között nagyobb eséllyel fordulnak elő mentális problémák, mint a poszttraumás stressz zavar, hyperkinetikus maga-tartászavar, illetve viselkedés zavar. Ők nagyobb arányban találkoztak életük során rossz bánásmóddal, elhanyagolással, bántalmazással. „A nevelésbe vétel mentális egészségre gyakorolt hatását, az élettörténetben fellelhető negatív életesemények következményeitől törté-nő elkülönítését számos tényező nehezíti.” Például: a gyermek alapbetegsége, tanulási zavara, fejlődési elmaradása, fogyatékosága, szülők egészségi és mentális állapota, családi problémák, bántalmazás típusa. A pszichés problémák kialakulásában szerepet játszó tényezők 4 csoportba oszthatók:

- A nevelésbe vételt megelőző időszakból származó lelki sérülések
- A nevelésbe vétel traumája
- A nevelőotthoni életből fakadó problémák
- A nevelőszülői elhelyezés jellemző nehézségei

A szakellátásba bekerülő gyermekek nagy számban már sokféle, egymást erősítő problémával, hátránnyal érkeznek. Az ellátórendszer ezeket a problémákat nehezen, vagy egyáltalán nem tudja kiegyenlíteni. A gyermekek elhelyezése során ezekre a problémákra, lemaradásokra megfelelő érdekltség, erőforrások hiányában kevés figyelem irányul. Magyarországon a nevelésbe vett gyermekek veszélyeztetettek a korai iskolaelhagyással, alacsony iskolai végzettséggel, befejezetlen iskolai végzettséggel, valamint az élethez szükséges érettség hiányával. Felülprezentáltak a roma, hátrányos helyzetű, szegény, fogyatékos gyermekek, akik bekerülnek a rendszerbe. Az iskolák többsége nem tud egyénre szabott támogató, integratív programot biztosítani számukra. Ezek a gyermekek súlyos érzelmi problémákkal küzdenek, mivel eleve az is hatalmas nehézség számukra, hogy el kell hagyniuk a családjukat, a megszokott környezetüket. A családjuktól elválasztás során önbizalmuk, önértékelésük, más emberek felé való bizalmuk is jelentősen csökken. Ezek a tényezők akadályozhatják a beilleszkedésüket, tanulásukat.

A nevelésbe vételt megelőző időszakból származó lelki sérülések

Testi, értelmi és érzelmi vonatkozásban is jelentkezhethet az elhanyagolás. Testi értelemben a nélkülözést jelenti, például: rossz táplálkozás, szoptatás hiánya, nem megfelelő ruházat, rossz életkörülmények, állandó anyagi problémák. Ezek a gyermekben állandó feszültséget, reménytelenséget, bizonytalanságot okoznak. Értelmi szinten az ingerszegény környezetet

jelenti az elhanyagolás. Például: nem beszélgetnek a gyermekkel, nincsenek játékaik, nem ismeri a papírt, ceruzát stb. Mindezek az értelmi fejlődés elmaradását okozza, késik a beszédfejlődés, a rajzkészség fejlődése, tájékozódási készsége és az általános ismeretei is. Az egyes pszichés funkciók fejlődése meghatározott időszakokhoz kötődik, ezért, ha az adott időszakban nem indul meg például a beszéd akkor később nehezebb lesz megtanulnia vagy esetenként lehetetlen. Az érzelmi elhanyagolás kötődési zavart okozhat. A gyermek nem tud, nem akar vagy nem mer kötődni. Ennek kompenzációjaként a túlzott, válogatás nélküli kötődési készség vagy figyelemfelkeltő magatartás jelentkezik.

Egyes családokban előfordul a rendszeres fizikai, lelki bántalmazás. Legyen fizikai, verbális vagy emocionális az agresszió, az mindenképp szorongást kelt a gyermekben vagy esetleg viszont-agressziót vagy közönyt vált ki. A bántalmazott gyermekek nyugtalanok, alacsony a frusztrációs toleranciájuk.

Az alkoholista, drogfüggő szülők sok esetben bántalmazók is egyben, de ha nem akkor is instabillá teszik a családi életet. Szélsőséges hangulati életük miatt olykor mindent megengednek a gyermeküknek, máskor ingerlékenyek, szigorúak, türelmetlenek. Ezáltal a gyermek biztonságérzete sérül, bizonytalanság érzete erősödik. A gyermeknek is ambivalens, kettős érzései lesznek a szülő felé, egyidejűleg szereti és gyűlöli is a szülőt. Ez belső feszültséget kelt a gyermekben.

A gyermek azt a mintát követi, amelyet otthon vagy a környezetében lát, számára az lesz a természetes. A torz modell nyújtása azt fogja vele elhitetni, hogy az a minta, amit lát, az a normális, például, ha a szülő lop, és azt mutatja neki, hogy a lopás nem bűn, akkor a gyerek is lopni fog, ez lesz neki a természetes.

Néhány esetben a gyermek traumatikus élmények elszenvedője lesz a családon belül. Ilyen esetek a szexuális abúzus, haláleset, betegség, gyilkosság, tüzeset, erőszakos jelenetek. Ilyenkor a gyermek gyakran évekig szenved ezeknek a következményeit, például a szexuális erőszak különösen ártalmas a személyiségfejlődésre, mert olyan határokat bont, amelyek szükségesek az ép személyiség fejlődéséhez.

A nevelésbe vétel traumája

Amikor a gyermek elszakad az otthonától, elveszti a családját, az számára mindig veszteség, még akkor is, ha nagyon rossz a helyzet, amelyből kikerül, mivel elveszíti az állandóságot, a biztonságot, a saját megszokott környezetét. Talajvesztettség állapotába kerül, csaldódik a szülőben, mert neki kellett volna az otthon biztosítania, amire szüksége lett volna. Önmagát is hibáztatja a gyermek ilyenkor, mert azt érzi, hogy ő volt a rossz és ezért kell elmennie otthonról.

A nevelőotthoni életből fakadó problémák

A nevelőotthonokban a hospitalizáció van jelen, ami testi, értelmi, érzelmi és magatartásbeli eltérésekkel járó károsodás, ami az intézményi elhelyezés következménye. Minél hosszabb ideig van egy gyermek olyan módon elhelyezve, hogy nincs állandó „szülőszerű” személy vele, annál erősebben jelentkeznek a hospitalizációs tünetek. Gyengébb testi fejlődés, több betegség, elmaradás az értelmi fejlődésben, kötődési zavar, túlzott kötődési igény vagy kötődési képtelenség, sztereotip cselekvések, ágybavizelés, veszélyérzet hiánya...stb. Ezek a tünetek családba kerülés során az évek múltán enyhülnek és akár el is tűnhetnek.

Az intézményi nevelés egyéb károsító elemei

- Uniformizálódás

Nehezített az egyénfejlődés, amiatt, hogy mindig együtt vannak másokkal, így az egyéni sajátosságok fejlődése háttérbe szorul.

- Stresszorok jelenléte

Stresszorok például: fegyelem, kötöttségek, izoláció, strukturálatlan szabadidő. Ezek jelenléte állandó alkalmazkodási kényszert jelent, és a gyermekek számára ez pszichésen megterhelő.

- Rivalizáció

A gyermekek gyakran rangsort állítanak fel maguk között (az erősebb irányítja a gyengébbet), ezáltal versengés, gyűlölködés, ellenségeskedés alakulhat ki.

- Bűnbakképzés

Az eltérő viselkedésű, külsejű, jellemű gyermekeket megbélyegzik, bántalmazzák, megfélemlítik a társaik.

- „Intézetis” bélyeg

Sok nevelésbe vett gyermek nevezi így magát, és ez számukra megbélyegzettséget, kitaszítottságot, jelent. Az önbizalmuk, önértékelésük is csökken ezáltal.

- Leválasztódás a múlttól és a jövőről

A nevelésbe vett gyermekek csak a jelenben élnek. Leválasztódnak a múltjukról, el akarják felejteni azt, mert az rossz, a jövőjük pedig kiszámíthatatlan, bizonytalanságot jelent számukra.

A nevelőszülős elhelyezés jellemző nehézségei

A nevelőszülős családban történő elhelyezés a család és a gyermek részéről is komoly alkalmazkodást igényel. A családnak el kell fogadni a gyermek személyiségét, szokásait, hátterét, a gyermeknek pedig alkalmazkodnia kell a nevelőcsalád szokásaihoz, értékrendjéhez,

mindennapjaihoz, családtaggá kell válnia. A családnak hatalmas türelemmel, empátiával kell állnia a gyermek neveléséhez, hiszen időbe telik a míg a gyermek lelki problémái, hozott értékrendszere lehetővé teszik a megfelelő integrálódást. 3 főbb szakaszt lehet megemlíteni ebben a folyamatban. Az első az ismerkedés fázisa, aztán a „mézeshetek”, amikor a gyermek arra törekszik, hogy elfogadják őt, és hogy megfeleljen, ezután jön a nehéz időszak, a próbára tevés időszaka. Ekkor a gyermek feszegeti a határokat, hogy vajon akkor is kell-e a nevelőszülőnek, ha rosszat tesz, vagy most is csalódnia kell. Mivel korábban a saját családjában csalódnia kellett, ezért most próbára teszi a nevelőcsaládját is. Ez egy tudatalatti folyamat. Sok esetben jelent problémát a vérszerinti szülőkkel való kapcsolattartás is. Előfordul, hogy a nevelőszülő és a vérszerinti szülő nem tudnak jól együttműködni, ezáltal ki-alakulhat féltékenység, rivalizáció, ami méginkább növeli a gyermek bizonytalanságérzetét.

A nevelőszülőknél élő gyermekek tanulási és magatartási zavarainak kezelési lehetőségei, illetve nehézségei az alapellátásban

A Kapocs folyóiratban Fülöpné Andrák Klára kutatásának célja az volt, hogy tájékozódjon arról, hogy a nevelőszülőknél élő gyermekek megkapják-e a megfelelő segítséget nehézségeik, sérüléseik, szükségleteik kezelésében, illetve kapnak-e speciális ellátást, fejlesztést, terápiát az alapellátásban. Az esetleges megoldatlan problémák okára is kíváncsi volt a készítő.

A gyermekvédelmi gondozásban élő gyermekek esetében, élettörténetükből adódóan szinte majdnem minden gyermek küzd valamiféle értelmi, érzelmi sérüléssel, sajátos nevelési igénnyel. A sérült területek legnagyobbika a **mentális retardáció**. Nagyobb városokban jól megoldható a gyermekek speciális intézményben való fejlesztése, azonban vidéken nehézséget okoz, mivel nem mindenhol van ilyen intézmény. Kisebbségi esetszámokban fordul elő az **érzékszervi fogyatékoság**. Az ebben érintett gyermekek iskolai fejlesztése megoldott, de néhány esetben az érzékszervi fogyatékosághoz társulnak. **Kommunikációs zavarok** esetében logopédiai fejlesztésre van szükség. Értelmi fogyatékosággal kapcsolódva a fejlesztés a speciális tantervű iskolában megoldott. Az első évek a meghatározók beszédfejlődésben, ezért korai fejlesztéssel eredményesen javíthatók a beszédhibák, rendellenességek. Óvodában a logopédusok általában iskola előkészítést végeznek elsősorban, de megkésített beszédfejlődésnél már korábban megkezdik a foglalkozást a gyerekekkel. A másik nagy létszámmal megjelent csoport a **tanulási nehézségekkel** küzdő gyermekek. Ezen gyermekek nagyobb részét valamilyen rész-képesség-zavarral diagnosztizálták. (diszgráfia, diszlexia, diszkalkulia) A **koordináció-fejlődési zavar** gyakran társul egyéb fogyatékosághoz, így értelmi sérüléshez, beszédfejlődési rendellenességhez, tanulási zavarhoz és hiperaktivitáshoz. A gyermekek fejlesztése többnyire

az iskolában, de néhány esetben nevelési tanácsadóban, óvodában történik. Az **átfogó fejlődési zavar** kategóriájába az *autisztikus tüneteket* mutató gyermekeket sorolták, emellett néhányan értelmi fogyatékosok. Következő csoport a **figyelemhiánnyal és hiperaktivitással** küzdő gyermekek, itt a kórházi kezelés nagy aránya figyelhető meg. Probléma, hogy a közoktatásban ezeknek a gyerekeknek nincs megfelelő iskolatípus, illetve nem megfelelő képzettséggel rendelkeznek a pedagógusok, így inkább hátrítják a feladatot. Vannak, akik **viselkedési zavarral** küzdenek (csalás, agresszió, szabályok megsértése). Vannak, akiket **neurotikus tünetek** érintenek - táplálkozási zavar /anorexia, bulimia /, ürítési zavar /enuresis, encoprésis/, TIC, szelektív mutizmus. Az utolsó kategória, ami leginkább a kamaszok és a fiatal felnőttek között van jelen, a hangulat- és szorongásos zavarok. Az önelfogadás, az életcél, az én keresés, az önállósodás nehézségei, a nevelőszülős élethelyzetből adódó összetett problémák megoldásához az alapelátásban nem tudnak megfelelő segítséget nyújtani, ezért gyakran a TEGYESZ Nevelőszülői Szolgálatához tartozó pszichológushoz jut el a fiatal, aki hozzáértésével, tapasztalatával tud segíteni a fiatalnak és a nevelőszülői családnak.

A kutatás módszerei és körülményei

A kutatási módszerem a személyes interjúkészítés volt. Ezt a módszer azért gondoltam megfelelőnek a témámhoz, mert lehetőséget ad a vizsgált téma mélyebb és részletesebb kifejtésére, megértésére. Úgy gondolom még, hogy ilyen formában megbízhatóbb és pontosabb adatokat, véleményeket kaphattam, illetve tisztázni lehetett az esetleges félreértéseket, pontatlanságokat. További szempont volt, hogy így láthattam az interjúalanyok testbeszédét, arckifejezésüket és számomra ezek sokat jelentenek, valamint egy mimika rengeteg dolgot elárul, amit például egy kérdőív során nem láthatok. Illetve a saját kommunikációs készségemet is fejleszthettem ezzel a módszerrel. Véleményem szerint bizalmasabbak is ebben a formában az emberek, hiszen az interneten keresztül például sokan nem szívesen osztanak meg akármit, ellenben tudván, hogy csak egy személy hallgatja meg őket, így nagyobb bizalmat szavaznak neki. A személyes interjú lehetőséget ad a vizsgált téma mélyebb és részletesebb kifejtésére, megértésére.

Az interjúim alanyai a lakóhelyemen található óvoda és általános iskola pedagógusai voltak. Beszélgettem az iskolaigazgatóval és az óvodavezetővel, egy alsós és egy felsős tanárral, illetve kettő óvónővel, összesen hat személlyel.

Szerencsés helyzetnek tekinthető, hogy egy kis városban élek, így az interjúalanyaim megkeresése nem jelentett nagy gondot számomra. Volt, akit személyesen kerestem meg, és kértem fel az interjúra, de volt olyan is, akit telefonon tudtam elérni. Elmondtam nekik, hogy a

szakdolgozatomhoz kérem a segítségüket, és vázoltam nagyvonalakban, hogy mivel kapcsolatosan tenném fel a kérdéseimet. Mindenki szívesen vállalta, és hangsúlyozták is, hogy örültek, hogy a segítségemre lehetnek a tapasztalataikkal. Mivel a lakóhelyemen nagyon sok nevelőszülő és nevelt gyermek van, ezért tudtam, hogy minden pedagógus fog tudni nekem segíteni.

Az interjúkra - az előzetes időpontegyeztetés után - az intézményekben került sor. A két óvónővel egy napon beszélgettem, az alsós, illetve felsős tanárokkal olyan időpontot beszélünk meg, amikor éppen lyukas órájuk volt, az iskolaigazgató rugalmas volt így megbeszéltünk egy mindkettőnknek megfelelő időpontot, az óvodavezető pedig inkább a reggeli órákban ért rá, ezért hozzá alkalmazkodtam.

Mindegyik interjút zavartalanul tudtam elkészíteni, nyugodt körülmények között és négy szemközt a pedagógusokkal. A helyszínek iroda, tanterem, óvodában egy üres fejlesztő szoba voltak. Egy személy kivételével mindenki megengedte, hogy a beszélgetést felvegyem diktafonra, így könnyítve a munkám, mert visszahallgatva könnyeb volt jegyzetelnem.

Interjúelemzés

Kutatásom célja az volt, hogy többet megtudjak a nevelt gyermekekről, illetve a szakirodalomban olvasható velük kapcsolatos problémákról. Szerettem volna megtudni, hogy milyen mértékben jelennek meg ezek az alábbi problémák az iskolában és az óvodában.

Szakirodalomban olvastam arról, hogy a nevelt gyermekeknek milyen mentális, lelki problémákkal kell megküzdeniük, és ezáltal problémás a viselkedésük az iskolákban, óvodákban. Különböző lelki és mentális problémáik lehetnek, illetve tanulási nehézséggel is küzdhetnek sok esetben. Kíváncsi voltam, hogy ezekben az intézményekben, mennyire jelenik meg ez, mivel itt nagyon nagy számban vannak nevelésbe vett gyermekek, illetve, hogy ezeket a felmerülő problémákat hogyan kezelik a pedagógusok.

A tapasztalatom az volt, hogy az óvodában dolgozók véleménye megegyezett, az iskolában dolgozóké pedig kisebb részletekben eltérő volt. Egy tanár volt, akinek inkább pozitív véleménye volt a nevelt gyermekek attitűdjéről.

Az első kérdésem az volt, hogy mik a tapasztalataik a nevelt gyermekek beilleszkedésével, illetve viselkedésükkel kapcsolatban. Nevelésbe vett gyermeknek lenni nem könnyű dolog, tele vannak traumákkal, amelyek a személyiségfejlődésükre nagy hatással vannak. Megoszlóak a tapasztalatok ezzel kapcsolatban, többségében arról beszéltek, hogy függ ez a nevelőszülőktől, az ő gyerekekhez való hozzáállásuktól, illetve a környezettől is, ahol nevelkedik a gyermek, de lehetnek más tényezők is, amelyek nehezítik a beilleszkedést sok esetben, például, ha nem évkedéskor érkeznek a gyermekek az intézménybe. Kétségkívül a

családból történő kiemelés az minden esetben egy trauma a gyermekek számára, ezután pedig a helyváltoztatás, esetleges intézményváltoztatás újabb kihívás elé állítja őket. A viselkedésük szintén változó és a környezettől, nevelőszülői bánásmódtól függ. Ha saját gyerekként kezelik, akkor az intézményekben sem feltétlenül viselkedik figyelemfelkeltően. Az óvónők válaszából az derül ki, hogy az óvodában külső szemmel észre sem lehet venni, ha valamelyik gyermek nevelt, hiszen egyenlő bánásmódban részesülnek, illetve csak abban különböztetik meg őket esetlegesen, ha még friss élmény a családból kiemelés, hiszen vannak gyermekek, akik ekkor bújósabbak, több figyelmet és türelmet igényelnek. Ők természetesen más szemmel nézik a gyermekeket, és igyekeznek odafigyelni minden mozzanatra, és ezáltal az a tapasztalatuk, hogy egy nevelésbe vett gyermeknek lassabban fejlődik az érzelmi intelligenciájuk. A tanárok kicsivel másképp vélekedtek erről a kérdésről, ugyanis az iskolában már jobban megmutatkozik, ha egy gyermek nevelőszülőknél nevelkedik. Más értékrendet képviselnek, valamint, ha például bántalmazva voltak, akkor sokkal bizalmatlanabbak, sokkal nehezebben illeszkednek be a közösségbe, illetve az agresszivitási mutatójuk is sokkal magasabb.

Második kérdésemben arra voltam kíváncsi, hogy a pedagógusok szerint, hogy látja egy nevelt gyermek a jövőképét, illetve mik a tapasztalataik ezzel kapcsolatban. A válaszokból az derült ki, hogy ez is nagyban attól függ, hogy hol nevelkedik a gyermek. Ha egy támogató közeg veszi körül, akkor a gyermek céltudatos, vannak vágyai álmái. Viszont, ha még csak családtagként sem kezelik (ami sajnos sok esetben előfordul), akkor az a gyermek beéri a legkevesebbel, elfogadja, hogy neki úgymond nincs esélye érvényesülni az életben. A pedagógusok próbálják támogatni, ösztönözni őket, de mit sem ér ez, ha otthon ezt nem támogatják meg. Az iskolaigazgató tapasztalatai szerint vannak sikertörténetek, de sajnos ezek száma elenyésző, és inkább morzsolódnak le ezek a gyermekek.

Következő kérdés az volt, hogy hogyan ábrázolják a nevelésbe vett gyermekek a családot különböző feladatokban, rajzokban. Az óvónők tapasztalatai szerint ez nagyon változó, mivel ott még van, hogy nincsenek tisztában a helyzetükkel, és eléggé zavaros fogalmuk van a családról. Tapasztaltak olyat is, hogy mind a nevelőszülőket, mind a vérszerinti szülőket lerajzolták, viszont olyat is, hogy csak a vérszerinti szülőket rajzolták a képre, még akkor is, ha csak ritkán találkoznak, illetve, ha rossz kapcsolatuk van egymással. Általában a gyermekek alig várják a láthatásokat, és örömmel mesélik az óvónőknek, hogy mi történt ott. Az iskolában már kevesebb ilyen rajzos feladatot adnak a pedagógusok, inkább olvasás során, különböző témahetek alkalmával jelenik meg a család, itt már tisztában vannak a helyzetükkel, és nagyon jól ábrázolják, vizualizálják azt, nagyon jól ki tudják magukat fejezni ezzel kapcsolatban a gyermekek.

Ezután azt szerettem volna megtudni, hogy milyen módon kommunikálnak a pedagógusok a nevelt gyermekekkel a bizalom érdekében. Ez a válasz egyhangú volt, óvodában és iskolában is megegyeztek a vélemények, hiszen azt mondták, hogy semmivel sem másképp, mint egy családban nevelkedő gyermekkel. Minden pedagógus számára a gyerek az gyerek, egyformán viszonyulnak hozzájuk. Mindenki egyformán befogadóak, nyitottak és odafigyelnek a gyermekekre. Nyilván, ha bármi probléma adódik, akkor mélyebbre ásunk a pedagógusok, és próbálják megtalálni az okokat, ami ekkor lehet az is, hogy az a gyermek nevelésbe vett, és problémái vannak, és esetleg ezért tette, amit tett. De elsősorban nem tesznek különbséget. Az óvodavezető azzal próbál közelebb kerülni a gyermekekhez, hogy minden nap bejár a csoportokba, ismerik a gyerekek, szabadidejében sokat tartózkodik a csoportokban, így tudják a gyerekek, hogy rá is számíthatnak. *„A legnagyobb hiba azt gondolom, amit pedagógus elkövethet, hogy egy gyereket aszerint néz, hogy ő most milyen családban nevelkedik, mert az egy alaptétel a mi hivatásunkban, hogy a gyereket mindig önmagáért és a saját tulajdonságai alapján fejlesztjük, illetve szeretjük.”*

Szerettem volna megtudni, hogy milyen szakemberek állnak rendelkezésre az intézményekben, valamint, hogy milyen velük az együttműködés. Életkori sajátosságaikból adódóan nyilvánvalóan ez is eltérő óvodában és iskolában. Az iskolában van szociálpedagógus, nevelési tanácsadó és iskolapszichológus is, de mindenki megemlítette az egész tanári kart, akik támogatják a gyermekeket. Továbbá vannak pedagógiai asszisztensek is, akik segítik a gyermekeket és a pedagógusokat egyaránt, hiszen például aki tanév közben érkezik, annak nehezebb a beilleszkedés, nehezebb „felvenni a fonalat” a tanulásban is, és ebben nagy segítség a pedagógiai asszisztens. Az igazgató szerint: *„Ez egy érdekes és ellentmondásos dolog, hiszen nálunk pedagógushiány van, tehát jelenleg 4-5 tanító is hiányzik a rendszerből, akik helyett ped.asszisztenseket tudtunk felvenni, rájuk egészen más munkabeosztás vonatkozik, így délelőttönként be tudnak segíteni a tanítóknak, így a tanítók egyre többen visszajelzik a pozitív hatásait ennek, és hogy nagyon jó, hogy van aki például az éppen tanév közben érkezett gyerekekkel, akiről azt sem tudjuk, hogy hol tart a tanulásban, vele tud foglalkozni a ped.asszisztens. Egy osztályban van 6-7 nevelt gyerek, és ha ezt a tanítónak kellene megoldania egyedül, akkor nyilván nehezebb feladat lenne. Tehát tulajdonképpen a pedagógushiány miatt tudom kezelni ezt a problémát, ami más területeken viszont további problémát jelent, hiszen nem tudok beküldeni szakórára pedagógust, ezért is mondom, hogy ez egy ellentmondásos dolog.”* Az óvodában minden gyermeket, ha szükséges felterjesztenek, tehát rendelkezésre áll fejlesztőpedagógus, gyógypedagógus, gyógytornász, valamint intézményi pszichológus. Minden

gyermeknek, amilyen problémája van, arra találnak szakembert. Az iskolában és az óvodában egyaránt jó az együttműködés, hiszen működik a kommunikáció, ami mindennek az alapja.

A következő kérdésem arra irányult, hogy milyen módokon segíti elő az intézmény a nevelt gyerekek integrációját. Az óvónők az első és legfontosabb dolognak a családlátogatást mondták. Fontosnak tartják, hogy találkozzon velük a gyermek, mielőtt bekerül az óvodába. Igyekeznek jelezni a nevelőszülőknek is, hogy próbálják pozitív szavakkal említeni a gyermeknek az óvodát, illetve az óvónőket. A gyámokkal is folyamatos a kapcsolattartás, behívják őket a csoportba is rendszeresen, a gyerekek pedig ismerősként, örömmel üdvözlik őket, aminek az óvónők nagyon örülnek. Ezen kívül minden évben van egy kötetlen beszélgetés a gyámok és az óvónők között, amely során megvitatják, megbeszélik az esetlegesen felmerülő problémákat, megoldásokat keresnek azokra együtt, illetve arra is, hogy hogyan közvetítsenek az óvónők és a gyámok is a nevelőszülők felé. Külön felhívják a figyelmet az óvodában zajló közös programokra, amelyre szívesen várják a gyerekeket és a nevelőszülőket is egyaránt. Az intézmény vezető szerint az óvoda nyitottsága is egy fontos tényező, az is meghatározó, hogy befogadóak az óvodában. A közösség erejét hangsúlyozta leginkább, hiszen manapság ez az, ami leginkább hiányzik mindenki életéből, az együtt töltött minőségi idő, a közös programok, mindenféle digitális eszköz nélkül. A tanárok az egyéni bánásmód elvét említették, a differenciálást, a fejlesztő foglalkozásokat, a közösségépítő előadásokat (például egy jeles nap alkalmából műsorra készülnek és előadják, osztályszinten). Gyakori a kapcsolattartás a nevelőszülőkkel, gyámokkal, nevelőszülői tanácsadókkal, bővül az esetmegbeszélések száma, ami egy pozitívum, hiszen így egyre könnyebb a problémák megoldása, kezelése. Az iskolában már harmadszorra rendezik meg a gyámokkal és a nevelőszülői tanácsadókkal való egyeztetést, ahol igyekeznek minden nevelőszülői hálózat szakemberét és képviselőjét meghívni, beszélni arról, hogy mi a helyzet a gyerekekkel az intézményben, valamint arról, hogy a szakemberek hogyan és miben tudnak segíteni és hogyan fejleszthetnék az esetmegbeszéléseket.

Ezután a közösségépítő programokról, valamint azok hatékonyságáról kérdeztem az interjúalanyokat. Az óvodában, ahogy azt már említettem is, rendkívül fontosnak tartják a közösséget, a közösségépítést, ezért nagy figyelmet szentelnek ennek. Például ebben az óvodában szoktak különféle esteket rendezni, ahol a gyermekek szerepelnek, valamilyen műsort adnak elő, játszóházakat is csinálnak időnként, és ezeken a programokon a személyes kapcsolatok értéke van a középpontban. *„Azt gondolom, hogy az integráció igazából erről szól, hogy megtanuljunk valóban együtt időt eltölteni.”* Az iskolában a felső tagozaton már többször is kértek segítséget szociálpedagógusoktól, akik heti egy napot az iskolában töltenek, de ezen felül volt olyan is, hogy minden héten egyszer osztályfőnöki óra keretein belül különböző

önismereti, önfejlesztő órákat tartottak a gyerekeknek. Az iskola részt vesz a Tanítsunk Magyarorszáért programban is, és ezáltal a mentorok, egyetemi hallgatók szintén rengeteget segítenek a közösségépítésben. Ezeken túl továbbá vannak olyan játékos tevékenységek, vetélkedők, sport napok, amelyeken keresztül szintén hozzájárulnak ehhez. Itt is, akárcsak az óvodában vannak családi napok, ünnepeken műsorokon való részvétel és szereplés, ami szintén sokat számít, hiszen közösen készülnek, közösen adják elő az adott műsort, különféle szakkörökön vehetnek részt a gyerekek tanórák után. Említették még az Erzsébet-tábort is, amely még további lehetőséget nyújt a közösségépítésre, valamint vannak külön a nevelt gyermekeknek szervezett nyári táborok, de ez nem az iskola hatáskörén belül szerveződik, hanem a nevelőszülői hálózaton keresztül.

Érdekelt az is, hogy van-e olyan oktatási program esetleg, amely különös figyelmet szentel a nevelt gyermekek egyedi szükségleteinek. Az az egyhangú válasz érkezett erre, hogy kifejezetten a nevelt gyermekekkel kapcsolatban nincs ilyen program, hanem inkább a hátrányos helyzettel, lemorzsolódással kapcsolatban vannak oktatási programok, amelyek sok esetben érintik a nevelésbe vett gyermekeket is. Ez egy hiányterület a pedagógusok szerint. Lennének szakemberek, tapasztalatok, csak az erőforrás nem megfelelő. Vannak próbálkozások erre, de ezeket nem lehet programnak nevezni, inkább csak eljárásrendnek. Az óvodában kidolgozott Jógyakorlatokat említették, amely a lemorzsolódással kapcsolatos, a lemorzsolódott gyermekek nagy részét a nevelt gyermekek teszik ki. A jógyakorlatot kifejezetten hátránykompenzációs céllal működtetik.

Megkérdeztem a pedagógusoktól azt is, hogy az intézmény milyen módon biztosítja, hogy ne szenvedjenek hátrányt az oktatásban a nevelt gyermekek, illetve, hogy milyen támogatások vannak részükre. Külön támogatás nincs a gyermekek számára, legalábbis az intézmények által. Az államtól kapnak anyagi támogatást, mivel ők is halmozottan hátrányos helyzetűnek számítanak. Elsősorban az esélyegyenlőséget említették, ezt tartják legfontosabbnak, vannak felkészítő órák, ahol a pedagógusok igyekeznek az esetleges hátrányt behozni, és segíteni a gyerekek tanulását fejlődését. A köznevelési törvény szerint minden gyermeknek joga van az őt megillető fejlesztéshez, ezen alapszik mindenféle pedagógia.

Ezután arról érdeklődtem, hogy hogyan érzékelik a pedagógusok a nevelőszülők gyermekekhez való hozzáállását, valamint, hogy milyen módon lehetne közelebb kerülni ezekhez a szülőkhöz. Ezzel a témával kapcsolatban mindenki hosszasan válaszolt, mivel ez is nagyon változó, de sajnos több a negatív tapasztalatuk a nevelőszülőkkel, mint a pozitív. Egyhangúan kijelentették, hogy manapság, és az ő tapasztalataik szerint a nevelőszülőiséget leginkább a megélhetés céljából vállalják, és nem szívvel-lélekkel. Így nyilatkozott az egyik óvónő ezzel

kapcsolatban: „Nekünk az se tetszik, hogy a nevelőszülőség, az egy főállás ugye, és vállalhat mellette azt hiszem 4 órában mellékállást, és ha szólunk, hogy bármi probléma van a gyerekkel, akkor jön a válasz, hogy most nem tudok menni érte, mert dolgozom. Tehát én abszolút nem engedném meg, hogy egy nevelőszülőnek legyen második állása.” Elmondták azt is, hogy rengeteg nevelőszülő van jelenleg a városban, ennyi még soha nem is volt, és nagyon sok nevelésbe vett gyermek is van. A legtöbb nevelőszülőnél 4-5 gyerek van, és még így sem jut minden gyermeknek nevelőszülő. A nagyobb baj az, hogy szinte bárki lehet nevelőszülő, tehát magával a törvénykezéssel és az ellenőrzéssel vannak leginkább a gondok. „A probléma csak az, hogy lehet, hogy szűrik a nevelőszülőket, de inkább ilyen muszáj dolog van és mindenki alkalmas nevelőszülőnek, az is, aki a saját gyerekeit sem tudta felnevelni, mert nekem olyan gyerekem is volt, akinek a szülőjének védelemben voltak a gyerekei mert olyan volt a családi háttér, hogy veszélyeztetettek voltak, és 2-3 év múlva elvégzett egy tanfolyamot, nevelőszülő lett és rögtön a saját három gyereke mellé kapott még hármat. És akkor kérdezem én, hogy ha a saját 3 gyerekeit nem tudta nevelni, akkor a hatot tudja? Mert azt mondom, hogy akit rábízunk mg sokkal nagyobb felelősség, mint a saját gyerek.” – mondta az egyik óvónő. Az iskolában hasonlóképp vélekedtek erről a kérdésről. Összességében negatív véleménnyel vannak a nevelőszülőkről, a pedagógusok tapasztalata szerint nagyon kevés kivétel van, aki tényleg becsületesen, gondoskodással, odafigyeléssel bánik a gyermekekkel. A jó nevelőszülőnél nevelkedett gyermekek viselkedésén meg is látszik, hogy szerető, támogató környezet veszi körül őket, hiszen jól teljesítenek, kevesebb problémájuk van a beilleszkedéssel, könnyebben alakítanak ki kapcsolatokat. Ellenkező esetben vannak a problémák, mert azok a gyerekek, akiket otthon nem úgy kezelnek, mintha a sajátjuk lenne, nekik az intézményekben valószínűleg figyelemfelhívó magatartásuk lesz, akár rosszabbul teljesítenek, kevesebb barátot találnak maguknak stb. A kapcsolat a nevelőszülőkkel szintén annak függvénye, hogy mennyire érdeklődők a gyermekkel kapcsolatban, mert akikkel jól lehet kommunikálni, tartják a kapcsolatot a pedagógusokkal, velük gördülékeny az együttműködés. A kapcsolat erősítése érdekében – a mai digitális világ miatt – elsősorban az online fórumokat célozzák meg, emellett családlátogatást szerveznek, családi napokat tartanak az intézményekben, különféle rendezvényeket (pl. szüreti nap, farsang, karácsonyi játszóház), amelyekkel próbálnak közelebb kerülni a nevelőszülőkhöz.

Megkérdeztem azt is, hogy milyen képzések léteznek a pedagógusok számára, amelyek segítik őket a nevelt gyermekekkel járó esetleges problémák kihívások kezelésében. Kifejezetten nevelt gyermekekre irányuló képzés nincs, de olyan képzések vannak, amelyek módszertanban, élménypedagógiában, játékosításban, közösségfejlesztésben segítik a

pedagógusok munkáját. Az iskolában az egész tantestület részt vett 3-4 ilyen képzésen, kifejezetten érzékenyítő jellegű képzések voltak (pl: Kedvesház pedagógia). Az egyik tanár kifejezetten szereti ezeket a képzéseket, viszont a másik tanár ezt mondta erről: *„Vannak ilyen képzések, lehet rájuk jelentkezni, különböző érzékenyítő programok, de én személy szerint nem szeretem őket, mert a saját tapasztalataimból jobban szeretek „tanulni”.*” Az óvodában a már fentebb említett Jógyakorlatokkal képzik magukat, illetve azokat használják az óvónők.

Az utolsó kérdésem a nevelt gyermekekkel kapcsolatban felmerülő konfliktusokra és azok kezelésére irányult. Az óvodában minden héten van egy közös beszélgetés, ahol megvitatják a héten felmerült problémákat, amik történtek a saját csoportjukban meghallgatják egymást és tanácsokat adnak, továbbadják a saját tapasztalataikat a pedagógusok. Bejárnak hospitálni is az óvónők másik csoportokba, ahol megnézik, hogy a társaik milyen módszereket, milyen eljárásokat alkalmaznak, tanulnak egymástól. Az elsődleges céljuk a prevenció, tehát, pozitív példákkal, helyes technikákkal a megelőzésre fektetnek nagy hangsúlyt. *„Olyan szokás és szabályrendszert alakítottunk ki a csoportjainkban, ami arra neveli a gyerekeinket, hogy úgy legyünk és úgy tudjunk játszani, tevékenykedni egymás mellett, hogy tiszteletben tartjuk a másik felet. Azt gondolom, hogy ez alapvető lenne a társadalomban is.*” – mondta az óvoda intézményvezetője. Az iskolában az igazgató szerint eleve az is konfliktusforrás, hogy ilyen nagy számban vannak nevelt gyerekek, hiszen így a szülők tele vannak aggályokkal, tartanak tőlük, hiszen ők problémásabbak lehetnek. Minden konfliktust először osztályszinten törekednek megoldani, egymás közt megbeszélni, ha ez nem megy, vagy olyan szintű a probléma, akkor beavatják természetesen a szülőket és az igazgatót is.

Következtetések

Összességében minden kérdésemre kaptam választ. A két intézményben dolgozó pedagógusok, illetve vezetők együttes véleménye, tapasztalatai véleményem szerint azért nem egyeztek, mivel teljesen másképp viselkedik egy óvodás és egy iskolás gyermek. Minden nevelt gyermek valamilyen szinten sérül, mivel maga a nevelésbe vétel is egy trauma számukra. Ők csak egy rendszer része, egy olyan rendszeré, ami rosszul működik, és ezzel életüket is tönkretelheti. Vannak jó példák is természetesen, olyan gyerekek, akik vágnak kitörni ebből a helyzetből és saját lábra állni, teljesíteni az álmaikat, de ez igencsak kevés számban van jelen. Probléma az is, hogy bárki lehet nevelőszülő, így lehet olyan is, aki ezt csak jövedelemforrásnak tekinti, és a gyermeknek pedig az alapszükségeit is épphogy teljesíti. A pedagógusok motiváltak, igyekeznek mindenkit egyformán kezelni, nem különböztetik meg a nevelt

gyermeket. A témát a pedagógusképzés egyik hiányterületének gondolom, mert a felkészítésben jelen van a hátrányos helyzetű, nehezen kezelhető gyermekek kérdésköre, a nevelt gyerekeké azonban nincs. Szükség lenne olyan ismeretek beemelésére, amely konkrétan a nevelt gyermekek problémáira keresi a megoldást.

Ahogy azt néhány interjúalanyom is említette problémák vannak a rendszerrel, mivel nagyon sok gyermeket emelnek ki a családból, de nem megfelelő módon vizsgálják és ellenőrzik, hogy hova kerül a gyermek. Véleményem szerint az ellenőrzésre több gondot kellene fordítani, hiszen ha kikerül a gyermek a számára káros környezetből, akkor az lenne a cél az én olvasatomban, hogy annál jobb, támogatóbb és szeretőbb légkör vegye körül. Ahhoz, hogy csökkentsen lehessen a családból történő kiemelések számát, nagyobb jelentőséget kellene tulajdonítani a koragyermekkorai intervenciónak. A koragyermekkorai intervenció lényege, hogy szakemberek segítsék az eltérő fejlődésű gyermekeket és családjaikat. Amennyiben tájékoztatják a szülőket ezekről a lehetőségekről, a szülők pedig élnek velük, akkor előfordulhat, hogy időben kezelik a problémákat és nem lesz szükség a kiemelésre. A korai fejlesztésben több szakember dolgozik össze, így a gyermek és a család a számára megfelelő támogatásban részesül.

Az intervenció része, hogy felmérjék a gyermekek lelki, fizikális, kognitív, érzelmi állapotát, és ezek alapján a szükséges fejlesztéseket, ellátásokat biztosítani tudják nekik. Intézményen belül fejlesztőpedagógusok, pszichológusok és a nevelőszülői hálózatok munkatársai segítenek ebben.

Összegzés

Szakedolgozatomban elején írtam az eltűnőfélben lévő gyermekkorról és arról, hogy milyen nézőpontok léteznek a gyermekkorról. Sokan foglalkoztak már ezzel a témával, például Pukánszky Béla, Vajda Zsuzsanna, Philippe Ariés az ő írásaik segítettek a dolgozatomban. A posztmodern gyermekfelfogást is megemlítettem, miszerint a gyermek-felnőtt modell átalakulóban van, felgyorsult az élettempó és elmosódott a határ a gyermekkor és a felnőttkor között. Következő rész a siettetett gyermekről szól, melyben írtam a gyermekek túlterheltségéről, arról, hogy a média mennyire befolyásolja a gyermeklétet, és a tényről, hogy a gyermekek egyre inkább felnőttesen viselkednek, felnőttekhez hasonló problémákkal küzdenek. Egy kis részben kitértem a mai tanár-diák kapcsolatra is, melyben arról volt szó, hogy problémát jelent a generációs különbség.

A család, mint elsődleges szocializációs közeg fontosságáról is írtam, és ezt a nevelt gyerekekkel hoztam összefüggésbe, mert azt gondolom, hogy a család széthullása, illetve a nem megfelelő családi környezet miatt van egyre több nevelésbe vett gyermek. Foglalkoztam a gyermekvédelmi rendszerrel és kitértem arra is, hogy mi szükséges ahhoz, hogy valaki nevelőszülő lehessen és milyen támogatásokban részesül. A nevelt gyermekek pszichés és lelki problémáiról is írtam. A családból kiemelés is trauma a gyermekek számára, viszont emellett sok más problémáik is lehetnek a nevelt gyermekeknek, például tanulási nehézségek, magatartási zavarok. Más-más problémával küzdenek a nevelőszülőknél és a nevelőotthonokban a gyermekek. Leírtam, hogy milyen nehézségek, betegségek lehetnek jelen és ezeket milyen módon lehet kezelni szakemberek segítségével, illetve milyen lehetőségeik vannak a nevelőszülőknek mindezek kezelésére.

Ezután bemutattam a kutatási módszeremet. A kutatásomat interjúk segítségével készítettem, négy pedagógussal és kettő intézményvezetővel. A két kutatási kérdésem az volt, hogy mit érzékelnek a pedagógusok a nevelt gyermekekkel összefüggésben a szakirodalomban jelzett problémák közül, illetve milyen módokon igyekeznek a problémákat ellensúlyozni, hogy segítik a nevelt gyerekeket az intézményekben. A válaszokból arra a következtetésre jutottam, hogy legtöbb esetben észlelik a problémákat, hiszen minden nevelt gyermeknek van lelki sérülése és ez vagy magatartási problémában, vagy tanulási nehézségben jelenik meg. A pedagógusok véleménye szerint és KSH adatai alapján megállapítható volt az a tény, hogy egyre több a nevelésbe vett gyermek, kevesebb a nevelőszülő, ami problémát jelent. Kiderült még az is, hogy a gyermekek viselkedése, magatartása, jövőképe attól függ leginkább, hogy milyen környezet veszi körül őket. Az intézményekben lehetőségeik szerint mindent biztosítanak a nevelésbe vett gyermekeknek, de a pedagógusok hiányolják a kifejezetten nevelt gyermekekkel kapcsolatos oktatási programot.

Irodalomjegyzék

- Aries, P. (1977): Gyermek, család, halál. Budapest, Gondolat.
- Buckingham, D. (2002): A gyermekkor halála után. Budapest, Helikon Kiadó.
- Csurgó B., Hodosán R., Rácz A., Szombathelyi Sz. (2012): A gyermekvédelemben nevelkedtek társadalmi, integrációs esélyei. Budapest, Rubeus Egyesület. p. 5-16.
- Fülöpné A. K. (2003): A nevelőszülőknél élő gyermekek tanulási és magatartási zavarainak
- Kállai E., Kovács L. (2009): Megismerés és elfogadás. Budapest, Nyitott Könyvműhely. p. 10-19.
- Kálmánchey M. (2001): Nevelőszülőknél élő gyerekeknél előforduló pszichés problémák. Család, Gyermek, Ifjúság. 10. évf. 2001/2. p. 45-53.
- kezelési lehetőségei, illetve nehézségei az alapellátásban. Kapocs. 2. évf. 6. szám. p. 1-10.
- Pukánszky B. (2018): Gyermekkép és nevelés. Komárom, PRO SELYE UNIVERZITÁS. p. 9-49.
- Szabolcs É. (2004): „Narratívák” a gyermekkorról. Iskolakultúra. 3. sz. p. 27-31.
- Unger Zs.(2017): XXI. századi gyerek – XX. századi pedagógus. Pedagógiai és módszertani tanácsadó. 2017. november 16.
- <https://modszertani.hu/?menu=cikk&id=100> (Utolsó letöltés: 2024. 04. 19.)
- Vajda Zs. (2009): Siettetett gyerekek. Iskolakultúra 9. sz. p. 3-14.
- Winn, M. (1990): Gyerekek gyermekkor nélkül. Budapest, Gondolat.